

Egyik ok, minek az ébredés tulajdonítható, a mirigy-daganatok a nyakon és az áll alatt, amelyek mint ruganyos és puha testek meggátolták azt, hogy a kötél a fejütert és a torkolati visszert erősen megnyomja. A másik ok volt azon legügyesebben alkalmazott ébresztő kísérlet, midőn a halottaskocsi a rossz kövezeten vágatva hozta a hullát, és annyira megrázta, hogy a legügyesebben alkalmazott élesztési kísérlet sem tehetne volna jobban.

Nem lehet tehát senkit kárhóztatni ez eseményért mást, mint a rendszert, a mely az orvostól ily esetekben lehetetlenséget kíván, azt t. i., hogy mondja meg a bitófán függő kivégzetről, vajon él-e vagy meghalt? pedig a tudomány rég megállapította az ilyen kívánság helytelenségét, és kimondotta, hogy az akasztottakról, vízbe-fültakról és újszülöttekről nem lehet minden kétséget kizáró teljes bizonyossággal megállapítani a halálát.

A rendszer ezen hibáját róta meg e hó 16-án tartott gyűlésében a bécsi orvos-egyesület is, amelyen a birodalom legnagyobb orvosi tekintélye, Billroth tanár nyilvánkozott, hogy az ily esélyekért az orvost felelőség éppen nem érheti.”

A *Vasárnapi Ujság* ugyanezen számában, rövid hírből azt is tudatta: „A győri eset miatt az igazságügy-miniszter vizsgálatot rendelt el, s azt Kozma főügyész teljesíti. A bécsi orvos-egylet e feltűnő esetet vita tárgyává tette, s ekkor a nagytekintélyű Billroth úgy nyilatkozott, hogy az orvosok nagyon sokszor voltak már oly helyzetben, mikor a jelenségek után kimondták a halál bekövetkezését és csalódtak. A győri eset – úgy mond – újabb bizonyítéka annak, hogy a tudomány hiányos, s hogy a halál meghatározására fölállított tételek nem csalhatatlanok.”

A vizsgálat eredményét nem ismerjük, de Pauler Tivadar a halálbüntetés végrehajtás eljárását hama-

rosan, még 1880-ban miniszteri utasítással szabályozta. Ebben könnyű felfedeznünk a győri esetből leszűrt közvetlen tanulságokat. A *Pallas Nagy Lexikona* címszava szerint „A végrehajtható halálos ítélet nyilvános kihirdetése napjáig hivatalos titokként megőrzendő. Az ítélet csak akkor hirdethető ki, midőn a hóhér már rendelkezésre áll. A kihirdetés a reggeli órákban történik, úgy hogy az elítéltnak még 24 órai időtartama maradjon, mely időre vallásabeli lelkész adandó melléje. Az elítélttel az utolsó 24 óra alatt a hivatalos közegeken kívül a királyi ügyész engedélye mellett csakis rokonai találkozhatnak és azok, kiket maga az elítélt látni óhajt. A végrehajtást a kihirdetéstől számított 24 órán túl semmi szín alatt sem szabad elhalasztani. A végrehajtás zárt udvaron vagy más bekerített helyen a közönség kizárásával, de legalább 10 tanú mint bizalmi férfi jelenlétében történik. A halálnak orvosi megállapítása után a hulla még 30 percen át a bitófán érintetlenül hagyandó, s csak ezután újabb orvosi vizsgálat után emelhető le; és két óra lefolyása előtt a kivégzés színhelyéről sem el nem szállítható, sem föl nem boncolható. A hullát eltemetés végett kiadni nem szabad.”

Dr. Sikor József törvényszéki orvos, bár a tények és nyilatkozata révén véltelennek érezhette magát, lelkiismeretét is szerette volna megnyugtani. Az eset előtt jobbra inkább felnőtteknek szóló történelmi és irodalmi elbeszéléseket írt, de nem hagyhatta békén ez a téma, ezért „1883-ban az Igazságügyi Minisztérium által hirdetett, a rabok számára írott iránymunkával”, a *Lelki beteg...* című művével a pályadíjat megnyerte. Azt persze nem zárhatjuk ki, hogy ebben az elismerésben burkoltan maga a miniszter is kifejezhette köszönetét...

Néhány hónapig emlegették még a különös esetet, aztán a feledés jótékony homálya fedte be – kis híján mindörökre.

KÖNYVEKRŐL

A szólásszabadság alapvonalai – Koltay András könyvéről

Koltay András: A szólásszabadság alapvonalai – Magyar, angol, amerikai és európai összehasonlításban
Századvég Kiadó, Budapest, 2009, 816 p.
ISBN 978 963 7340 37 6

emberek korlátoktól, valamint megtorlástól mentesen fejthessék ki kritikai álláspontjukat, a kommunikációs jogok témája hol bűvópatak módjára létezett, hol meg egyenesen a politikai és tudományos közbeszéd fősodrában tűnt elő. Nem volt ez másként Magyarhonban sem, ahol a szólásszabadság harcosai, gondolkodók, s politikai szereplők Hajnó-

czyval kezdődően jó kétszáz esztendeje a szó erejével, vagy éppen cselekvő energiák felszabadításával tettek azért, hogy a Kárpát-medencében is megteremtődjenek

Amióta – s ennek már jó kétezer esztendeje – megindult a küzdelem a vélemények szabad kifejezéséért, s azért, hogy a közélet kérdéseiben az

a vélemények piacának játékszabályai,¹ s hogy a közjóért tenni akarók „szabadon mondhassanak véleményt a politika, a gazdaság, a vallás és a társadalom dolgairól”.²

A rendszerváltoztatás Magyarország számára is megteremtette a sajtó mind szabadabb mozgásának európai léptékű feltételrendszerét. S bár a nyomtatott szó, a mikrofon és a kamera felszabadításának ténye valóban pezsdítően hatott közállapotaink jobbítására, mégsem állítható, hogy a véleményszabadság fejlődési tendenciái, az egyes intézmények szabályozási, illetve érvényesülési problémái nem váltottak volna ki élnék vitákat a közelmúlt közéleti diskurzusaiban.

Az évek hosszú sora alatt gazdagon hőmpölygő szakmai polémiákhoz persze a hazai politikai-jogi irodalom is jelentősen hozzájárult, nagy figyelmet szentelve a szólásszabadság elméleti és gyakorlati kérdéseinek. Legelőbb – még a törvényes szabályozásra várva – Halmai Gábor *A véleményszabadság határai* címmel jelentetett meg nagy jelentőségű, s üttörő szerepre vállalkozó monográfiát,³ majd Gálik Mihály két kiadást is megért *Médiagazdaságtana*,⁴ továbbá immáron a Rádiózásról és Televíziózásról szóló törvény elfogadása után Cseh Gabriella és Sükösd Miklós két munkája⁵ gazdagította a médiatudomány és a szűkebben értelmezhető médiajog irodalmát. A sort, a bibliográfiai szemlévé izmosodó listát, bízvást hosszan folytathatnók akár az új évezred lassan záruló első dekádjának bőséges termésével, ám ehelyett s ehelyütt csupán két jelentősebb, tudományosan is legértékesebbnek mutakozó munkára hivatkozunk.

Tárgyunkat tekintve a legújabb tudományos irodalom első igazán elmélyült, s nemzetközi kitekintéssel bőségesen felszerelt művével Gálik Mihály és Polyák Gábor ajándékozta meg a hazai szakmai közönséget. *Médiaszabályozás* címmel megjelentetett monográfiájuk⁶ legnagyobb érdeme az, hogy metodikájukban, tárgyalási módjukban szakítottak a jogági elkülönülést honoráló megközelítési praxissal, s gazdagon merítettek a nemzetközi irodalomból is. Az utóbbi metodust, vagyis a jogösszehasonlítás eszköztárának mind teljesebb alkalmazását pedig legutóbb Udvary Sándortól láthattuk, aki *Alkotmányos Médiajog?* című doktori értekezésében azzal, hogy az elektronikus média jogának elemzését az amerikai és a magyar alkotmánybírói gyakorlat fényében láttatta, egyenesen a komparatiztika terrénumára lépett.

Koltay András, a jogtudomány kutatógárdájának egyik legígéretesebb fiatal munkása *A szólásszabadság alapvonalai* című monográfiájával továbbment a mások által megkezdett úton, midőn a véleményszabadság megvalósulási terepeit jelentősen kitágítva dolgozatának választott intézményét a genezistől a gyakorlati érvényesülésig, az észak-amerikai kontinensről, a ködös Albionon át egészen az öreg Európáig követte. S tette ezt azzal a kutatói szándékkal, mondhatni *ars scientiae*vel, hogy a kommunikációs jogok állapotfelmérésével egy időben a választott jogrendszerek fejlettségi szintjéről is tudósítson.

Minderről Koltay, zárzóba illő tételként, már munkája indító szentenciáinak egyikében ekként vall: „A szólásszabadság mindenkori állapota nem csupán a jogrendszer egészéről ad hű keresztmetszetet, tekintettel a felmerülő kérdések sokszínűségére, amelyek szinte valamennyi jogágot érintik, hanem a társadalom, de legalábbis a közélet helyzetét is jól tükrözi.”⁷

A munka szakirodalmi bázisa, tudományos háttere imponálóan gazdag, s egyben a régebbi alapművek, fontosabb írások mellett szerepelteti, s támaszkodik a szakma legfrissebb termésére is. Az olvasó a gazdagon hőmpölygő bibliográfia áradat láttán elismerően csetinhet a megannyi meghivatkozott monográfiára,⁸ az új világban sokak által olvasott amerikai *Law School* periodikák remek cikkgyűjteményeire,⁹ s az angol médiajogi közlemények jegyzékére.

A könyv módszerét illetően elmondható, hogy abban a szerző váltakozó mértékben, de mindig az elérni kívánt tudományos eredménynek adekvátan alkalmazza az analitikus, a történelmi, az összehasonlító és a leíró metódus eszköztárát. Megjegyzendő, hogy a textust másfél ezret messze meghaladó jegyzet magyarázza, támasztja alá, s ad bővebb eligazítást azon olvasóknak, akik netán elégedetlenek lennének azzal az egyébként igazán örvendetes ténnyel, hogy egyetlen tudományos vállalkozásban lényegében legalább két monográfiára való mondanivaló rejtekezik.

A monográfia szerkezetét tekintve két markánsan elkülönülő szegmensre tagolódik. Előbb a szerző a szólásszabadsággal, annak filozófiai-elméleti megalapozásával, szabályozásának hazai, európai, illetve angolszász világbéli tendenciáival ismerteti meg az érdeklődő szakmai közönséget, majd még mindig általános jelleggel és céllal kategorizálja a vizsgált intézmény terjedelmét, jogosultjait és kapcsolódásait más kommunikációs jogokhoz.

Az értekezés második nagy vonulata – mintegy különös részi jelleggel – a véleménynyilvánítás korlátozásának személyiségvédelmi szempontok szerinti indokait, a szólásszabadság gyakorlásával megvalósuló gyűlöletbeszéd konzekvenciáit, s nem utolsó sorban az erkölcsi normák védelmében fogant alkotmányos és politikai megfontolásokat tárgyalja példás pontosság-gal, s figyelemre méltó absztrakciós képességgel.

Az opusz általános részi fejezeteiről szólva, „A szólásszabadság igazolásai” címmel jelzett gondolatsor szintézisre törekvően, jó összefoglalást ad az intézmény elméletitörténete újkori hátteréről – bemutatva az idevágó irodalom korszakos jelentőségű alkotóinak, gondolkodóinak munkásságát Milltől Brandeisig, Milltől Dvorkinig. A nemzetközi irodalom alapos ismeretéről árulkodó elemzés méltán dicséri szerzőjét.

A szólásszabadság szabályozását felvillantó 3. fejezet a monográfia tán egyik legtanulságosabb része. Szerzőnk e részben sikerrel láttatja az általa elemzett jogrendszerek normatív megoldásait, szemlét tartva a véleményszabadság korlátozásának jogirodalomban fellelhető indokai fölött. Értékes fejtegetéseivel eredményesen egészíti ki a Halmai Gábor által korábban

megragadott szempontokat a plurális, sokszínű közvélemény megteremtésének európai posztulátumával.

„A szólás meghatározása és e szabadság terjedelme” című fejezet szerfölött gazdag, s egyúttal konzisztens anyaggal lepi meg az olvasót, amely e szabadságjog hatókörét vizsgálva kategorizálja a véleménynyilvánítások lehetséges formáit, valamint viszonyát ezen alapjoggal rokon intézményekhez.

Az – egyébként időnként és helyenként kézikönyv érzetét keltő – munka izgalmas, s ezért nehezen letehető fejezete a sajtó szabadságának szentelt analízis.¹⁰ E körben Koltay András az írott, valamint az elektronikus sajtó szabályozásának fejlődéstörténetét elemezve, szól a nyomtatott gondolat privilégiumairól, majd hosszan vizsgálja a médiumok két nagy szegmense eltérő jogi megítélését és ezek indokait. Az értekezés jól láttatja a rádiózás és televíziózás tartalomszabályozása körül megvívott elméleti küzdelmet, amely napjainkban az öreg kontinensen nyugvópontra is jutott. Az Unió, s az egyes nemzeti médiapolitikák ugyanis egyöntetűen álltak ki – különös figyelemmel a közszolgá-

lati médiumok társadalmi fontosságára – a content regulation létjogosultsága mellett, miből következően aligha beszélhetünk a médiajog közelesen bekövetkehető haláláról.¹¹

A fejezet nagy erénye, hogy a normatív szabályozás alakulásának bemutatása mellett kitér a *különböző* jogrendszerek esetjogának, bírói gyakorlatának vizsgálatára.

A sajtó szabadságát körüljáró gondolatsorok méltatják az Alkotmánybíróság e téren kifejtett joggyakorlatát, nem mulasztva el a legfrissebb döntések felvillantását sem.

Az értekezés különös részi fejezetei közül kettő: a személyiségvédelemmel, illetve a *hate speech*-cselel összefüggő problémákat elemző passzusok teljes elégedettséggel tölthetik el az olvasót, míg a recenziens megnyugvással szögezheti le, hogy a személyiségi jogot, illetve a gyűlöletbeszédet körüljáró fejezetek megállapításai hosszan használhatók lesznek a jogászképzés különböző műhelyeiben.

Révész T. Mihály

Jegyzetek

- ¹ Lásd erre: Both Ödön: *Az 1848. évi sajtótörvény létrejötte / A sajtószabadság problémája Magyarországon a reformkorban* (Szeged, 1956, 64. p.)
- ² Holsinger, Ralph L.–Dilts, Jon Paul: *Media Law* (Third Edition, New York, 1994, 9. p.)
- ³ Halmai Gábor: *A véleményszabadság határai* (Atlantisz Kiadó, Budapest, 1994, 336 p.)
- ⁴ Gálik Mihály: *Médiagazdaságtan* (Aula Kiadó, Budapest, 1995, 119 p.); *Médiagazdaságtan*. 1–2. köt. (2., jav. kiad., Aula, Budapest, 1997, 245 p.); *Médiagazdaságtan* (3., átd., bőv. kiad.: Aula Kiadó, Budapest, 2003, 454 p.)
- ⁵ Cseh Gabriella–Sükösd Miklós: *A médiatörvény és ami utána következik: fogalmak, intézmények és vitakérdések a médiatörvényben* (Alkotmány és Jogpolitikai Intézet, Budapest, 1997, 144 p.); *Médiaajog és médiapolitika Magyarországon. I. Médiaajog* (Budapest, Új Mandátum, 1999, 267 p.)
- ⁶ Gálik Mihály–Polyák Gábor: *Médiaszabályozás* (JKK-Kerszöv, Budapest, 2005, 434 p.)
- ⁷ uo., 9. p.

- ⁸ Ezek közül szemlélve utalunk Ben H. Bagdikian: *The Media Monopoly* c. művére, Eric Barendt számos pompás publikációjára, vagy a Judith Lichtenberg által gondozott *Democracy and Mass Media* c. tanulmánykötetre.
- ⁹ Lásd erre The University of Chicago Legal Forum 1993-as kötetét, amely *A Free and Responsible Press* címen jelent meg, továbbá a Calofornia, a Harward, illetve a Michigan stb. Law Review írásait.
- ¹⁰ Ítéletünkön még akkor sem változtatunk, ha egyébiránt kénytelenek vagyunk megjegyezni, hogy a sajtó- és szólásszabadság fogalmi körében – a nehezen indokolható redundancián túl – a korábban észlelhető terminológiai zavar a dolgozat e részét is át meg átlengti.
- ¹¹ Bonin, Andreas von: *The End of Broadcasting. The Influence of Convergence on German Broadcasting Doctrine* (LL.M. Research Paper for prof. Lance Liebman, Columbia Law School, Spring, 1998. 3.). Lásd még erre: Révész T. Mihály: *A digitális szabadság*. In: *Közjogi tanulmányok Lőrincz Lajos 70. születésnapja tiszteletére*. Szerk.: Imre Miklós, Lamm Vanda, Máthé Gábor (Budapest, 2006, 340–344. p.)

Autonómia-kérdések

Herger Csabáné:

Polgári állam és egyházi autonómia a 19. században
Habsburg történeli monográfiák 10.
Új Mandátum Könyvkiadó, Budapest 2010, 335 p.
ISBN 978 963 287 031 1

Aligha tagadható, hogy az európai állammodell keresztény tradícióinak ereje (eredeti legitimitációjának forrása) jogos kérdésként veti föl még napjainkban is az állam és az egyház kapcsolatrendszerének tisztázását, illetve az egyház szerepének pontos meghatározását a társadalom koordinációrendszerében.

Az állam és az egyház viszonyának 19. századi rendezését tekintve Herger Csabáné munkájának tükrében határozottan állítható, hogy bár az egyházi autonómiák kapcsán rendre az „új” felekezeti szervezet kérdése került előtérbe, a változtatás a belső egyházi viszonyokat legfeljebb konstrukcionális kapcsolataiban érintette. Hiszen a kultuszminisztérium